

Koncert tří sonát

21. Června 2011 od 19.30

Sv. Vavřinec, síň Pražského jara (Hellichova 18, Praha 1)

Johann Sebastian Bach (1685-1750): Sonáta pro sólové housle a-moll

Michal Müller (1956): „Světloňoš“, 3. sonáta pro housle a preparovaný klavír

Richard Strauss (1864-1949): Sonáta pro housle a klavír op. 18

Sonáta pro sólové housle a-moll Johanna Sebastiana Bacha (1685-1750) patří do žánru církevních sonát (Sonata da chiesa). Vznik tohoto žánru spadá do dob nejbouřlivějšího kvasu německé reformace. V obrazoboreckém zápalu byla tehdy z kostelů odstraňována nejen výtvarná díla, ale i hudební nástroje s varhanami v čele. Velebit Boha měl napříště pouze lidský hlas. Záhy se však přišlo na to, že bez instrumentálního doprovodu je obtížné udržet jednotu zpěvu, a tak se hledal kompromis v podobě nějakého nástroje, pokud možno co nejobyčejnějšího a nejlevnějšího, aby neporušoval chudobu církve. V té době housle ideálně splňovaly tyto požadavky. Byly nástrojem plebejským, ba až neslušným. Povolení hrát v kostele při bohoslužbě bylo pro tehdejší houslisty velkou poctou a také výzvou. Pokoušeli se vytvořit důstojnou hudbu a uplatnit na zdánlivě k homofonii stvořeném nástroji umělé prvky imitačního kontrastu.

V období Bachova mládí měl již tedy žánr církevní sonáty bohatou tradici. V našich představách figuruje Bach spíše jako varhaník a skladatel vokálně instrumentálních, hlavně církevních děl. Pravda však je, že byl především houslistou – především v tom smyslu, že housle (a též viola) byly prvním nástrojem, kterým si vydělával na živobytí: jako patnáctiletý již hrál v orchestru knížete z Anhalt-Köthenu a v osmnácti se ujal vedení této kapely. Kníže velmi přál instrumentální hudbě a umožnil Bachovi vyniknout v kompozici sonát a concerti grossi.

Sonátu a-moll otevírá fantazijní Grave. Po něm následuje monumentální fuga o stručném tématu, jejíž kompoziční suverenita bere dech. Následující Andante patří – vedle známého Air z orchestrální suity D-dur – k nejpůsobivějším Bachovým volným větám. Bohatě sekvenčně vypracované Allegro uzavírá skladbu.

Světloňoš, 3. sonáta pro housle a preparovaný klavír Michala Müllera (1956)

Skladba je věnována památce otce, českého houslisty, pedagoga a muzikologa (letos si připomínáme páté výročí jeho úmrtí), dnešním interpretům a manželům Pancovým, kteří stáli u zrodu poslední verze z počátku roku 2011.

Zazní i k životnímu jubileu autora.

Tato výrazná kompozice se pohybuje na poli sónického stylu.

Používá často méně obvyklé barvy nebo zvuky. Kombinuje volné modální postupy se seriálními, často až punktuálními plochami a řízenou aleatorikou. Programově využívá různých fyzikálních a psychologických zákonitostí i deformací, se kterými působivě pracuje. Proto s vnímavějším posluchačem pracuje Světloňoš velmi intenzivně a jeho dozvuky mohou přetrvávat delší dobu, podobně jako u jiných Müllerových skladeb.

Jedná se o sugestivní kompozici virtuózního, místy silně mystického charakteru, evokující starodávné rituály. Ve formě jsou připomínky postmoderní sonátové formy. Kompozice nese rysy autorova čitelného rukopisu a svědčí o mimořádné znalosti použitých nástrojů a prostředků.

Müller studoval u významných pedagogů. Skladatelsky zasáhl do mnoha oblastí hudby od komorní po symfonickou, či velmi ceněné hudby baletní, scénické, prostorové, aj. (Řadu prestižních ocenění. získaly již jeho rané písně nebo hudba k pořadu Doteky)

Převážná většina Müllerových skladeb zní pod pseudonymy. Až po dlouhé umělecké pauze začíná znovu intenzivněji tvořit a některé své, skladby uvádět i pod vlastním jménem.

Sonáta op. 18, Richarda Strausse (1864-1949).

Richard Strauss byl v německé hudbě patrně největším dítětem štěstěny od dob Mendelssohnových. Byl zázračným mladíkem a velmi záhy mohl slyšet své skladby z významných pódíí a hrané nejlepšími interprety.

Houslová sonáta op. 18 není tedy vzdor nízkému opusovému číslu dílem začátečníka, ale sebevědomého tvůrce, nadaného brilantní invencí.

Třívětý cyklus je otevřen sonátovou větou, navazující nejvíce na Schumanna, ale bez jeho životních bojů, cítíme z ní rozlet mládí, které nezná překážky.

Volné větě dává Strauss titul „Improvizace“, naznačující, jak rychle bylo dílo vrženo na papír. Třetí věta již zřetelně předznamenává budoucího tvůrce Dona Juana a Zarathustru.